

Jogi rovat Világunk és Elveink XI.

Előző cikkünkben a polgári jog egyik legfontosabb, ugyanakkor nehezen befogadható alapelveivel foglalkoztunk. Ezt az alapelvet a magyar jogi kultúra az alábbi megfogalmazásban értelmezi: „a jogalanynak (a jogviszonyokban) úgy kell eljárnia, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható”. Ezen alapelv, röviden a polgári jogi „általában elvárhatóság”, jobb megvilágítása érdekében nézzünk néhány elvi jelentőségű legfelsőbb bírósági állásfoglalást.

Először nézzük meg, hogy hogyan függ össze a hibás teljesítés polgári jogi fogalma (és szabálya) az általában elvárhatóság alapjával. Hibás teljesítésről akkor beszélünk, ha egy szerződésben a kötelezett (eladó, vállalkozó, megbízott) a szolgáltatását nem megfelelően, azaz hibásan teljesíti, pl. az eladott dologban hiba jelentkezik, a felépített ház beázik, a megjavított készülék ismét elromlik, a megbízott mulaszt stb.) Ha a teljesítés hibás, a jogosultat, aki a hibátlan teljesítést várhatja, szavatossági jogok illetik meg (kérheti a hiba kijavítását vagy a dolog kicserélését, árleszállítást stb.). Az is elképzelhető ugyanakkor, hogy a hibával (hibás teljesítéssel) a kötelezett a jogosultnak valamilyen kárt okoz (pl. a fertőzött növény vagy állat a gazda más jószágát megfertőzi, a hibás gép, berendezés további kárt okoz, illetőleg a kár elhárítása további költségeket igényel, újabb szakembert kell igénybe venni stb.).

Itt rávilágíthatunk az „általában elvárhatóság” fogalmára. Amíg a szavatossági kötelezettségeket a kötelezettnek akkor is teljesítenie kell, ha a hibátlan teljesítés érdekében „úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható”, azaz hiába bizonyítja, hogy „mindent megtett azért, hogy szerződéses kötelezettségét hibátlanul teljesítse”, hiba esetén kijavítási, kicserélési, árleszállítási stb. kötelezettségét feltétlenül teljesítenie kell.

A kártérítési kötelezettség más megítélés alá esik. Itt a jog fokozottabban figyelembe veszi a „dolgokhoz való hozzáállást”, a „tanúsított magatartás minőségét”. Ezt azzal jelöli a polgári jog, hogy a kötelezett a kártérítési felelősség alól mentesül(het) ha bizonyítja, hogy a kár elhárítása érdekében „úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható”, pl. mindent megtett a termék hibátlan összeszerelése, a minőségi előírások betartása, a károsodás megelőzése stb. érdekében. (Ez, kicsit továbbmenve, úgy is lefordítható, hogy a hiba és ezzel összefüggésben a károsodás kockázatát a jog egy ponton túl a károsultra helyezi.)

Különösen izgalmas az a helyzet, amikor a szerződés alapján szolgáltatott dolog hibája csak az erre megállapított ún. „jogvesztő határidő” eltelte után jelentkezik. Ilyenkor már nem áll fenn a kötelezettnek a szavatosságon alapuló szigorú szavatossági, helytállási (kijavítási, kicserélési, árleszállítási) kötelezettsége, szavatossági igény tehát már nem érvényesíthető. Annak azonban nincs akadálya, hogy a jogosult – az általános elévülési határidőn belül, mely hosszabb, öt év – a hibás teljesítés miatt bekövetkezett kárának megtérítését követelje. E követelés alaposága-alaptalansága azon múlik, hogy a kötelezett a hibátlan teljesítés érdekében úgy járt-e el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható és ezt tudja-e bizonyítani is.

Nézzük ugyanezt a kérdést egy felelősségi témában: Sajátos szabályt tartalmaz a polgári jog arra az esetre, ha olyan személy okoz másnak kárt, aki – életkora, szellemi fejletlensége vagy fogyatékosága miatt – felelősségre nem vonható. Az ilyen károkozó személy helyett gondozója felel. A gondozó (óvónő, tanítónő, szülő) felelősségét kimentheti, ha bizonyítja, hogy a felügyelet ellátása érdekében úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. Ez azonban „nehéz feladat”. Az a gondozó (rendszerint szülő) pl., aki az óvodából társaival hancúrozva eltávozó gyermeket annyira fegyelmezetlenül engedi az úton közlekedni, hogy váratlanul a gépkocsi elé szaladhat, nem hivatkozhat arra, hogy a gyermek feletti felügyelet ellátása érdekében úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható volt. Az ilyen gondozó tehát a gyermeket ért baleset bekövetkeztében vétkes.

Hogy milyen finom a polgári jog megközelítése, abból a tételből látjuk, hogy bár a gondozó a felügyelet ellátása körében mulaszt (vétkes), ez mégsem lehet alap arra, hogy a gépkocsi

üzembentartója a gyermek kárának viselése alól mentesüljön, mert ez a felelősségi rendszer céljával és alapgondolatával szemben állna. A gépkocsit mint „veszélyes üzemet” működtető személy, károkozó tehát a kárt megtéríti, ugyanakkor a gondozó ellen fordulhat azon az alapon, hogy a gondozó a balesetet szenvedett gyermek felügyeletét nem úgy látta el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható volt (lett volna). Ebben a viszonylatban tehát a kármegosztás is alkalmazásra kerülhet, ahol az üzembentartó és a gondozó meghatározott arányban közösen viseli a bekövetkezett kárt.

dr. Wertán Balázs ügyvéd, Pomáz
iroda címe: Huszár u. 17.
www.wertan.hu T: 525-455; 30/6196-496